ADATOK
TURÓCZ VÁRMEGYE FLÓRÁJÁHOZ.

BEITRÄGE
ZUR FLORA DES KOMITATES TURÓCZ.

IRTA : — VON :

MARGITTAI ANTAL.

(III. KÖZLEMÉNY. — III. MITTEILUNG.)

KÜLÖNNYOMÁS

A «MAGYAR BOTANIKAI LAPOK» XII. ÉVFOLYAMÁNAK 8/9. SZÁMÁBÓL.

SEPARAT-ABDRUCK

AUS No. 8/9. DES XII. JAHRGANGES DER «UNGARISCHEN BOTAN. BLÄTTER».

BUDAPEST

PALLAS IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

1913.

Adatok Turócz vármegye flórájához.

Beiträge zur Flora des Komitates Turócz.

III. Közlemény. — III. Mitteilung.

Irta: / Von: **Margittai Antal** (Stubnyafürdő).

1911 szeptember havában az állami tanítóképzőintézetet Znióváraljáról áthelyezték Stubnyafürdőre s így a Znióváraljától nehezen megközelíthető és florisztikai szempontból igen érdekes Nagy-Fátrához közelebb jutottam. Az 1912. évet úgyszólván teljesen arra használtam fel, hogy a Nagy-Fátra flóráját átkutassam. A terület, melyet botanikai szempontból bejártam, a N.-Fátrának az a része, amely a Krizsnán eredő és Stubnyafürdő mellett elfolyó Zsarnovicza-patak és a Vág-folyó közé esik. A N.-Fátra eme része úgyszólván tisztán mészkőből áll s különösen a Gagyeri völgy környékén a mészsziklák valóságos Eldoradójába juthatunk. Bár igen tekintélyes ama botanikusoknak száma, kik a N.-Fátra eme sziklás részét felkeresték már, mégis érdemes ezeket a sziklákat ismételten átkutatni, mert érdekes adatokat és újdonságokat még mindig lehet rajtuk találni. Midőn tehát a N.-Fátra eme részének újbóli átkutatását tűztem ki célomul, fáradságomat siker is koronázta, amennyiben úgy a megye, mint pedig a N.-Fátra flóráját illetőleg újabb adatokkal bővítem az irodalmat. A N.-Fátra

völgyei közül bejártam a Zsarnovicza-, a Nedozori, a Raksai és a Gagyeri völgyet, a csúcsai közül a Krizsnát, a Dryenokot, a Tlsztát, a Pustalovčát, a Ploskát, a Csernikament és a Klakot. Florisztikai szempontból mindenesetre érdekesebbek a csúcsok. A fentnevezett összes csúcsok közös érdekességei: a *Knautia turocensis*, a *K. hungarica* és a *K. pterotoma*. A ol az egyik fellép, ott mindig megtalálható a másik kettő is. De úgyszólván minden csúcsnak megvan a maga specialitása is, amelyik a többieken elő nem fordul. A Krizsnán és a Pustalovčán ilyen érdekesség a *Hypochaeris carpatica*. Ez utóbbi különben még mindig egy figyelemreméltó s további vizsgálódást igénylő növény. A Klaknak érdekes növénye a *Pedicularis exaltatata* Bess. *f. carpatica* Andrae s oldalán a *Telekia speciosa*, a Csernikamennek a *Saussurea discolor* és a *Sorbus Chamaemespilus*, a Dryenoknak a *Daphne Cneorum* L. és a *Gentiana Fatrae*, mely utóbbit 40—50 cm. magas, bokrosan elágazó, igen termetes alakjában szedtem. Végül egy izben fentjártam a Kriván-Fátrában is és az arra nézve új adatokat szintén felsorolom cikkemben.

Adataim a következők:

Asplenium septentrionale (L.) Hoffm. Az Amonszirt mészsziklain, Stubnyafürdő mellett.

Equisetum variegatum Schleich. A Valcsa-patak mentén, a Valcsai völgyben; a vasúti árokban, Stubnyafürdő mellett.

Lycopodium alpinum L. Fűves helyen a Kis-Kriván-csúcs alatt, a turóczi oldalon c. 1650 m. magasságban.

Potamogeton crispus L. A Turócz-folyóban, Dubovó mellett.

Holcus lanatus L. Fűves térségeken a Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett.

Sieglingia decumbens (L.) Bernh. Fűves helyeken a Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett; réteken a Suchy oldalán, a Kriván-Fátrában; réten a Lubochnói völgyben, a Nagy-Fátra hegycsoportban.

Molinia coerulea (L.) Mnch. Nedves réteken, Stubnyafürdő mellett.

Festuca gigantea (L.) Vill. A Sztrecsényi szorosban.

Bromus inermis Leyss. A Sztrecsényi szorosban.

Lolium temulentum L. *var. macrochaeton* A. Br. Len között Cseresnyés fölött.

Cuviera europaea (L.) Koel. Árnyékos helyeken, a Sztrecsényi szorosban.

Trichophorum oliganthum (C. A. Mey.) Fritsch. (= *Heleocharis alpina* (Schleich.). Eddig a *T. oliganthum*-ot csak Szepes- és Liptómegyéből ismerjük. 1912. év június havában sikerült azt Turóczmegyében is megtalálnom. A *T. oliganthum* Turóczmegyében az úgynevezett Nedozori mocsárban terem. A nevezett mocsárhoz legkönnyebben úgy júthatunk, ha a Raksa községen keresztülfolyó patak mentén haladunk a Raksai völgy felé (a nép Cycla-

men-völgynek nevezi, a benne seregesen termő *Cyclamen* után). Miután Raksa községet elhagytuk, már csak egy fél km.-t kell gyalogolnunk s már ott vagyunk a Nedozori mocsárnál. A Nedozori mocsár területe egynéhány ha. nagyságú. Az év minden idejében víz borítja a területet; csak itt-ott emelkednek ki apró, tufás dombocskák. Ezeken terem a *Trichophorum*.

Heleocharis pauciflora (Lightf.) Link. A Lubochnói völgyben, közvetlenül a villanyos vasút mentén, egy mocsaras árokban.

Heleocharis uniglumis (Lk.) Schult. A Gagyeri völgyben, a fűrészmalom előtt.

Carex vulpina L. Árkokban a Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett.

Carex teretiuscula Good. Tőzeges, ingoványos réteken Raksa és Háj között.

Carex canescens L. Nedves réteken a Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett; a vasúti árokban Stubnyafürdőn; legelőn a Kis-Kriványon c. 1500 m. magasságban.

Carex remota L. A Gagyer-patak mentén a Gagyeri völgy felső részében.

Carex Goodenowii Gay. *f. turfosa* Fries. Nedves réteken, Stubnyafürdő mellett.

Carex humilis Leyss. Mészsziklákon, füves helyeken a Raksai völgyben; a Háji erdőben; a Dryenokon.

Carex ornithopoda Willd. Árnyékos erdőben, Háj mellett.

Carex pallescens L. Nedves helyeken, Stubnyafürdő mellett.

Carex secalina Wahlbg. Vizenyős réteken Raksa és Háj között.

Carex brachystachys Schrnk. A Cserni-Kamen mészszikláin, a Nagy-Fátrában.

Carex flava L. Nedves réteken, Stubnyafürdő mellett és a Klak alatt, a Nagy-Fátrában.

Carex Oederi Ehrh. Stubnyafürdőn, a parkban.

Schoenus ferrugineus L. Tőzeges, mocsaras réteken Raksa és Háj községek között, a réten keresztül folyó patakocska jobb partján.

Veratrum Lobelianum Bernh. A Klak-havason, a Nagy-Fátrában.

Allium sibiricum L. Nedves réteken, források körül a Ploskán, a Nagy-Fátrában.

Scilla bifolia L. A Stubnya-patak partján, Stubnyafürdő és Divék között.

Muscari comosum (L.) Mill. Vetések között, Mosócz környékén.

Orchis maculata L. *var. candidissima* (Krock.) Max Schulze. Hegyi réten, Dubovó mellett.

Orchis Morio L. Réteken, Alsóstubnya mellett.

Goodyera repens (L.) R. Br. Fenyveserdőben a Gagyeri völgyben levő fűrészmalom körül.

Quercus sessiliflora Sm. *var. aurea* Wierzb. Az Ámonszirten c. 700 m. magasságban, Stubnyafürdő mellett.

Rumex scutatus L. Törmelékes talajon a Suchy-havason, a Kriván-Fátrában.

Rumex obtusifolius L. *f. purpureus* Poir. A Krizsna alatti réteken.

Gypsophila repens L. A Szokol-sziklán, a Gagyeri völgyben.

Cerastium semidecandrum L. Meszes talajon, Háj mellett.

Aconitum firmum Reichb. Sziklás, füves helyeken a Suchyn, a Kriván-Fátrában.

Aconitum variegatum L. A Tlszta nyugati oldalán; *f. angustilobium* Sér. a Zsarnovicza-völgyben.

Ranunculus aureus Schleich. Réteken, a Krizsnán.

Ranunculus auricomus L. Réteken a turóczi medenczében Stubnyafürdőtől délre közönséges.

Thalictrum collinum Wallr. A Várhegyen, Zniováralja mellett; a Szokol-sziklára vezető úton a Gagyeri völgyben; a Tlsztán.

Papaver Argemone L. Vetések között a vasút mentén, Stubnyafürdő körül.

Roripa repens Borb. (*R. amphibia* × *R. silvestris*). A Béli patak mentén a Kriván-Fátrában.

Capsella apetala Koch. Tarlókon, Zniováralja mellett.

Erysimum pannonicum Cr. Az *E. pannonicum* elterjedésének eddig ismert legészakibb határa a Kárpátok völgyeiben a turóczmegyei «Gagyeri völgy» és a zniováraljai Várhegy volt. A Vág mentén eddig csak a Vágréve melletti Manin-szorosig észlelték. 1912-ben megtaláltam a vasúti híd körül Kralován mellett, Liptómegyében és az Árva-völgyben, az Árva-folyó partján.

Sedum maximum (L.) Árnyékos mészsziklákon, a Zsarnovicza-völgyben.

Sedum atratum L. A Suchy-havason s a Suchy és a Kis-Kriván közti gerinczen sziklákon és törmelékeken szórványosan mindenütt vegetál e kis növény.

Sorbus Chamaemespilus (L.) Cr. A Cserninkamenen és a Suchyn a törpefenyők között és a *S. sudetica* (Tausch) Nym. társaságában. A Suchyn a kettőnek hybridje is terem c. 1400 m. magasságban.

[1] *Rubus serpens* Whe. A Beli patak mentén, a Kriván-Fátrában.

Rubus hirtus W. K. *ssp. Kaltenbachii* Mett. Ugyanott.

Rubus plicatus W. et N. *ssp. opacus* Focke. A Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett.

---

[1] Rubusaimat és rózsáimat Kupcsok S. úr határozta meg. Fogadja ez úton is hálás köszönetemet.

Rubus Idaeus L. *var. inermis* G. Br. A Gagyeri völgyben.

Potentilla thuringiaca Bernh. Réten a Ploskán.

Potentilla alba L. Erdők, szélén, Stubnyafürdő és Dubovó mellett.

Potentilla recta L. U. o.

Alchimilla arvensis (L.) Scop. Parlagokon és legelőkön, Dubovó mellett.

Rosa pendulina L. *f. pubescens* Koch. A Tlsztán; a Suchyn a Kriván-Fátrában c. 1400 m. magasságban, *f. adenosepala* Borb. A Tlsztán.

Rosa pimpinellifolia L. *f. typica* Christ. és *f. spinosissima* Koch. A Tlsztán.

Rosa canina L. *f. glaucescens* Desv. A Dubovói erdőben; a Kalvária alatt, Zniováralja mellett. *f. lutetiana* Back. A Tlsztán; Kralován, Cseresnyés környékén; a Jankova és a Kalvária alatt, Zniováralja mellett, *f. frondosa* Braun. Turcsek, Károlyfalva és Cseresnyés környékén. *f. montivaga* Déségl. Cseresnyés körül. *f. oxyodonta* Kern. Cseresnyés és Károlyfalva körül. *f. senticosa* Asch. Kralován mellett. *f. fissidens* Borb. Cseresnyés, Kralován és Károlyfalva körül; a Jankova és Kalvária alatt, Zniováralja mellett. *f. Tourangiana* Dés. Cseresnyés és Kralován körül. *f. lutetiana* Beck. *verg. ad Tourangiana* Zniováralja mellett. *f. fallens* Dés. Kralován körül; a Jankova alatt Zniováralja mellett. *f. insignis* Grén. Cseresnyés környékén. *f. breviceps* Jord. A Horkiban Zniováralja mellett. *f. spuria* Rouy. A Kalvária és Jankova alatt, *f. nitens* Désv. u. o. *f. flexibills* Désv. u. o. *f. oxyphylla* Rip. A Jankova alatt, Zniováralja mellett.

Rosa incana Kit. Turcsek és Cseresnyés körül.

Rosa dumetorum Thuill. A Horkiban, Zniováralja mellett. *f. plathyphylla* Christ. Cseresnyés környékén. *f. ramealis* Pug. u. o. *f. semiglabra* Rip. Kralován mellett. *f. solistitialis* Bess. Kralován körül; a Jankova alatt, Zniováralja mellett. *f. obscura* Pug. Károlyfalva körül. *f. Thuillieri* Christ. A Jankova alatt, Zniováralja mellett.

Rosa glauca Vill. Kralován körül; a Kalvária és a Jankova alatt Zniováralja mellett. *f. complicata* Grén. Kralován körül. *f. falcata* Pug. Cseresnyés környékén.

Rosa coriifolia F. *f. venosa* Christ. Kralován mellett.

Rosa tomentosa Sm. *f. micans* Déségl. Cseresnyés körül. *f. subadenophylla* Borb. u. o. *f. Tunoniensis* Déségl. A Suchy-völgyben, a Nagy-Fátrában. *f. Brigantiana* Borb. A Kalvárián, Zniováralja mellett.

Rosa sepium Thuill. *f. inodora* Fr. A Jankova alatt, Zniováralja mellett.

Rosa biserrata f. adscita Dés. A Kalvária alatt, Zniováralja mellett. *f. oblonga* Dés. et Rip. A Jankova alatt, Zniováralja mellett.

Rosa subglabra Borb. A Horkiban Znióváralja mellett.

Cytisus serotinus Kit. *A Cytisus serotinus*-t legelőször Kitaibel találta a Nagyhegyen Munkács mellett s ugyancsak ő írta le ezt a fajt. Kitaibel ezenkívül még Mernyiknél, Varannó mellett is gyüjtötte. Simonkai L. «Néhány észrevétel Vinna és Homonna vidékének flójára» c. cikkében (Magy. Bot. lap VI. p. 235) felsorolja Vinna várhegyéről, ahol 1906 augusztus hónapban szedte. Ugyancsak e czikkében a *C. serotinus* előfordulásának két végső határát Munkács és Varannó környékén állapítja meg s az Északkeleti Kárpátokra vonatkozólag egyik jellemző endemikus növényfajnak mondja, mert máshonnan, mint innen, nem ismeretes.

Bereg megyének a síkkal érintkező dombjait Ungmegyétől egészen Beregszászig átkutattam. Ezeken a dombokon, különösen a szőllők fölötti cserjés, füves helyeken mindenütt megtalálható a *C. serotinus*, némely helyen seregesen is. Legtöbbet láttam a Csernekhegyen Munkács mellett. Az egész hosszú vonalon keresztül azonban mindenütt csak az Alfölddel közvetlenül érintkező dombokon marad meg s sehol sem hatol beljebb az Erdőskárpátokba. Minthogy Beregszász mellett a Nagyhegyen is begyűjtöttem a *C. serotinus*-t, azért ennek déli határát Beregszászig kell lejebb tolnunk.

Pax is endemikusnak tartja a *Cytisus serotinus*-t a Keleti Kárpátokra nézve (Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Karpathen II. Band p. 66), nekem azonban sikerült megállapítanom, hogy ez az *Cytisus* átlépi a kassa-eperjesi vonalat, a mennyiben 1911 év június havában Turóczmegyében is megtaláltam. Hogy a *Daphne Cneorum*-ot Blatnicza környékéről meggyűjtsem, a Blatniczai völgyből a Szokol sziklához vezető gerincre másztam s a gerincnek, a völgy felé eső részén kerestem a *Daphne*-t. A *Daphne*-t nem sikerült megtalálnom s így ezt illetőleg kirándulásom negativ maradt. A gerincnek a völgy felé eső szikláin azonban egy *Cytisus*-t vettem észre, amelynek igen megörültem, mert tudtam, hogy a megyéből eddig csak a *C. nigricans* lett publikálva. E Cytisusból több ívre valót gyűjtöttem s a helyszinen nem igen vizsgáltam meg közelebbről a begyűjtött anyagot.

Otthon azután vizsgálat alá vettem az anyagot, amikor is észrevettem, hogy nem egy, de kétféle *Cytisus*-t gyűjtöttem. Az egyikről csak szélén szőrös terméséből azonnal láttam, hogy a *Cytisus ciliatus* Wahlbg., a másikkal azonban nem boldogultam, noha összehasonlítva a munkácsi *C. serotinus*-sal észrevettem a megegyezést, de nem mertem elhinni, hogy az Erdőskárpátok eme endemikus növényét itt messze nyugaton megtaláljam. A növényt revideálás céljából Dr. Dégen A. úrnak (ez úton is hálás köszönetet mondok érte) küldtem, aki értesített, hogy a gyűjtött zanót csakugyan *C. serotinus* Kit. Érdekessé teszi a leletet az a körülmény is, hogy a klasszikus lelőhelyen mindenütt trachyttalajon

s legföljebb 400 m. magasságig terem, Turóczmegyében azonban meszes talajon s kb. 900 m. magasságban fordul elő.

C. ciliatus Wahlbg. Az előbbi társaságában.

Trifolium badium Schreb. Nedves réteken, Turcsek mellett.

Astragalus danicus Retz. Füves térségen, Szent-György mellett.

Linum flavum L. Raksa és Háj közt fekvő és a vetések közül kiemelkedő dombok oldalán seregesen. Gyéren a Tlsztán c. 800 m. magasságban, ahol Hulják J. barátommal gyűjtöttük.

Callitriche verna L. Nedves helyeken a Dubovói erdőben, Stubnyafürdő mellett.

Hypericum humifusum L. Parlagokon és legelőkön Dubovó mellett az *Alchimilla arvensis* társaságában.

Hypericum quadrangulum × *tetrapterum* Lasch. A Béli patak mentén a Kriván-Fátrában.

Viola lutea Huds. A Krizsna, Pustalovča és a Ploska havasok tetején, a Nagy-Fátrában.

Daphne Cneorum L. Tuzson J. a turóczi *D. Cneorumot Verloti*[1]) néven különbözteti meg s a «Botanikai Közlemények» 1911. évi 5—6 füzet 15. oldalán felsorolt lelőhelyek közt felemlíti Blatniczát és az Osztry-vrch-et, ahol a *D. Verloti*-t Textoris Bella, blatniczai postamesternő gyűjtötte.

Tuzson J. azonban tévedett, a mikor a turóczi *Daphne*-t β. *Verloti* (Gren. et Godr.) Meissn.-nek mondja, amennyiben a turóczi *D.* csak átmeneti alak a *D. Cneorum* és *Verloti* között, sőt hazánkban egyáltalában nem is terem a *D. Verloti.* Ez évben ugyanis sikerült a turóczi *Daphne*-ből bő anyagot gyűjtenem, mely anyagot revideálás céljából beküldtem Dr. Jávorka Sándor úrnak, a ki volt szives az anyagot tüzetesen megvizsgálni s cikkem részére az alább közölt véleményét átengedni, amiért ez úton is hálás köszönetet mondok. Dr. Jávorka Sándor úr véleménye a következő:

«A Fátra «Osztri vrch» és «Drjenok» hegyén növő *Daphne Cneorum* egyes példányai amaz aránylag nyulánk és keskeny és röviden kihegyezett levelű alakokkal egyeznek meg, melyek a *D. cneorum* β. *Verloti* (Gren. et Godr.) Meissn.-hez képeznek átmenetet, de vele nem teljesen azonosak. Gren. et Godr. diagnózisa és a locus classicus-ról való számos példány tanusága szerint ugyanis a *D. Verloti*-nak a keskeny és rövidesen kihegyezett levélen kívül még aránylag keskenyebb lepelcimpája is van, a mit a hazai példányokon nem látni. Viszont azonban a *D. Verloti* locus classicusán is teremnek oly példányok, melyeknek levelei már szélesebbek s hegyükön az apró szálkahegy mellett többé-kevésbé lekerekítettek. Ilyen értelemben szerintem legczélszerübben tárgyalja a *D. Cneorum* alakkörét, igen nagy herbáriumi anyag alapján Keissler, Engler's Bot. Jahrbücher XXV. (1898) 77—82. oldalán.

---

[1]) Barátaimnak és ismerőseimnek szintén e név alatt küldtem szét.

KEISSLER a tompább, szélesebb levelű *D. Cneorum* mellé MEISSNER nyomán mint β.-t állítja a keskenyebb, hegyesebb, keskenyebb levelű és keskenyebb lepelcimpájú *D. Verloti* GREN. et GODR.-t. A két levélalak közt a *D. Cneorum* elterjedési körében minden képzelhető átmenet — és pedig többnyire egymás mellett, mint azt pl. a fátrai példányok is bizonyítják — megtalálható s KEISSLER szükségtelennek tartotta ezeket az átmeneteket új nevekkel megjelölni. Ilyen legtöbbször egymás mellett növő átmeneti alakokat TUZSON különböztet meg a Bot. Közl. X. (1911) 150—152. oldalán *f. oblonga*, *f. arbusculoides* néven. Ezek a nyúltabb, tompább levelű alakok meglehetősen egyenértéküek annyira, hogy pl. a Nemzeti Muzeum herbáriumában egyes *D. Cneorum*, *f. oblonga*-, *f. arbusculoides*-, *f. dilatata*-, *f. Verloti*-nak determinált példányok közt különbséget találni nem lehet. A GRENIER et GODRON és KEISSLER értelmében vett *D. Cneorum* β. *Verloti*, mint előbb említettem, nem terem az országban, mert az annak determinált példányokon a lepelczimpák szélesebbek a *D. Verloti*-énál s így, ha elfogadjuk azt, hogy a *D. Cneorum* sokszor ugyanazon a tövön fellépő alaksorozatának minden tagját meg kell nevezni, a TUZSON által az ország különböző pontjáról (Somogy-, Szatmár-, Turócz-, Szepes-, Csikmegye) *Verloti* néven közölt alaknak még mindig nincs neve. Megjegyzem még, hogy a Pyreneusokból közölt *f. pyrenaica* TUZSON leírásának megfelelő alakok nálunk is találhatók. A *f. pyrenaica*-ról még eldöntendő, hogy mily viszonyban áll a *D. Cneorum var. cantabrica* SEN. et PAU.-val is».

A *D. Cneorum* turóczi előfordulására vonatkozólag még a következőket jegyzem meg.

WAGNER J. 1891-ben járt utoljára a megyében s amint «Turócz vármegye edényes növényei» cz. munkájának 8. oldalán mondja, a vármegyében nem tudta megtalálni. Levélbeli értesítés alapján megtudtam TEXTORIS BELLA kisasszonytól, hogy a *D. Cneorum*-t 1890-ben gyűjtötte a Szokol-sziklához vezető gerinczen, Blatnicza mellett, de azóta már kétszer kereste fel a lelő helyet, de nem tud a *D. Cneorum*-ra ráakadni. 1905-ben május vége felé az intézetünk növendékei közül, néhányan kirándulás alkalmából szintén szedték a *D. Cneorum*-t a Gagyeri-völgyben, s körülbelül meg is jelölték nekem a szedés helyét, de bár többször bejártam a Gagyeri-völgy északi hegyoldalait, május végén és június elején, sehol sem sikerült ráakadnom a *D. Cneorum*-ra. Valószinűleg az 1905-ben ott járt növendékeim teljesen lekopasztották s ezzel ki is pusztult arról a helyről. 1900-ban TEXTORIS kisasszony az Osztry-vrh-on újból rábukkant egy 45—50 cm. magas, öreg, viharedzett bokorra, de míg a gyűjtött anyagot elhelyezte, az őt kisérő kis leányka teljesen lekopasztotta, ami megadta a bokornak a kegyelemdöfést, mert a bokor teljesen elpusztult. Azonban nem veszett ki a megye területéről, mert 1912-ben véletlenül újabb termő helyére akadtam. 1911 szeptember havában Znio-

váraljáról átköltözködött intézetünk Stubnyafürdőre. A vidék rám nézve új és ismeretlen volt s hogy a környéket némileg megismerjem, 1912 március vége felé megmásztam a Stubnyafürdőhöz közel fekvő s 1260 m. magas Dryenokot. A tetejének délre eső oldaláról akkor már eltünt a hó. A tetőre érve egy zöldelő bokrocskát pillantottam meg s a legnagyobb meglepetésemre és örömömre megismertem a *D. Cneorum*-t. Ugyanakkor a tetőn még három bokorra akadtam. A hegy oldalait nem birtam még akkor átkutatni, mivel hó borította őket. Június 6-án indultam el a Dryenokra, hogy a *D. Cneorum*-t begyűjtsem. Javában virított s a Dryenok tetejét és a keletre néző oldalát valósággal rózsaszínű köntösbe öltöztette, s kellemes illatával betöltötte az egész környéket.

Epilobium trigonum Schrank. A Klak alatt a Nagy-Tátrában.

Epilobium palustre L. *f. Schmidtianum* Koch. Patak partján, Dubovó mellett.

Epilobium Dodonaei Vill. A vasút mentén, Kralován mellett.

Laserpitium Archangelica Wulf. A Dryenokon; a Suchyn, a Kriván-Tátrában.

Monotropa multiflora (Scop.) Fritsch. *f. pauciflora m.* Inflorescentia 1—3 flora. Hab. in pinetis umbrosis in valle Gagyer ad pagum Blatnicza.

Primula digenea Kern. *(acaulis × elatior).* A Vedzseri-völgyben gyűjtöttem néhány tővel. Az egyik tövön az *acaulis* és *elatior* formák voltak együtt.

Primula austriaca Wetsst. Réteken, Cseresnyés fölött.

Gentiana verna L. A Dryenok és Klak tetején a Nagy-Tátrában.

Symphytum officinale L. *(fl. alb.).* Stubnyafürdő mellett.

Lycopsis arvensis L. Igen gyéren vetések között, Stubnyafürdő mellett és Dubovó körül.

Pulmonaria officinalis L. *(fl. alb.)* A Vriczkói- és Szlováni-völgyben.

Brunella vulgaris L. *(fl. alb.)* Füves helyeken Dubovó körül.

Lamium purpureum L. *(fl. alb.)* A temető körül, Znióváralja mellett.

Lamium amplexicaule L. *(fl. alb.)* Szántókon, Divék körül.

Salvia pratensis L. *(fl. ros.)* Füves térségen, Károlyfalva körül.

Verbascum austriacum Schott. Sziklákon a Zsarnovicza-völgyben.

Linaria vulgaris Mill. *cum peloria.* Egy néhány darabot gyűjtöttem vetések szélén a Dubovó fölötti erdőben.

Succisa pratensis Mnch. Nedves, vizenyős réteken Stubnyafürdő mellett.

Knautia arvensis (L.) Coult. *var. polymorpha* (Schm.) Szb. *f. glandulosa* Froel. Znióváralja mellett, a Kalvária alatt elterülő

réteken. A Suchyn, a Kriván-Tátrában egy igen halványlila színű alakja nő, melyen erősen meglátszik a *K. Ki aibelii* hatása.

Knautia arvensis (L.) COULT. *var. Kitaibelii* (SCHULT.) SZB. *f. lanceolata* (HOLUBY.) SZB. A Vriczkói-völgyben és a Horkiban, Zniováralja mellett. *f. Kossuthii* (PANT.) BORB. A Lubochnói-völgyben, a Tlsztán, a Klakon a Nagy-Tátrában; a Vriczkói-völgyben, Zniováralja mellett.

Knautia silvatica DUBY. *var. dipsacifolia* GODET. *f. vulgata* KITTEL. Cserjés helyeken Dubovó mellett *f. praesignis* BECK. A Krizsnán, a Csernikamenen a Nagy-Tátrában. *f. semicalva* BORB. A Zsarnovicza-völgyben, Stubnyafürdő mellett.

Knautia turocensis BORB. A Nagy-Tátra magasabb, meszes talajú hegyeinek jellegzetes növénye. Megtaláltam a Krizsnán, a Csernikamenen, a Ploskán és a Pustalovča havasokon. Ugyanezeken a helyeken előfordul az előbbi társaságában a *Kn. hungarica* BORB. és a *K. pterotoma* BORB.

Campanula cervicaria L. Cserjésekben szálanként a Dubovói erdőben, Dubovó mellett.

Campanula Trachelium L. (*fl. alb.*). A Tlszta nyugati oldalán.

Adenostyles Kerneri SIMK. A Suchyn, a Kriván-Fátrában.

Filago germanica L. Parlagokon Dubovó mellett.

Filago minima FRIES. U. o.

Telekia speciosa (SCHREB.) BAUMG.

Az «Eperjes—Kassai» törésvonal növényföldrajzi szempontból éles határt von a Nyugati- és Keleti-Kárpátok közt.[1]) A *Telekia speciosa* eddig a Keleti-Kárpátoknak endemikus és jellemző növénye volt, noha PAX fentjelzett művének 186-ik oldalán maga is vallja, hogy ezt a vonalat kissé átlépi a *Telekia*. Valószinűleg a szepesmegyei előfordulását érti alatta. A rendelkezésemre álló irodalmi adatok, NYÁRÁDI E. GYULA, DR. JÁVORKA SÁNDOR urak felvilágosító útbaigazítása s végül saját tapasztalataim alapján azonban kimutathatjuk, hogy a *Telekia* lényegesen átlépi nyugat felé a PAX-féle vonalat s előfordulásának legnyugatibb határa a Nagy-Fátrában állapítható meg.

Beregmegyéből legelőször KITAIBEL említi, majd THAISZ L. (Magy. Bot. Lap. X. köt. 38—64.). Beregben még seregesen terem a Vicsa-völgyben Szolyva-Hársfalva és Volócz között, ahol a vasút mentén a hegyek oldalait valóságos sárga köntösbe öltözteti. A sík területen lejön Hegyőraljáig (régen Podbering) és egy tövet láttam a Nyirses dülőben Pózsaháza mellett is. A Vicsa-völgytől északra fekvő völgyekben mindinkább ritkább lesz, de azért szórványosan még mindig meg lehet találni. Magam a Szinyák-hegységben Szidorfalva mellett szedtem, közvetlenül Ungmegye hatá-

[1]) DR. F. PAX «Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Karpaten» I. Band 65. old.

rán. Ung megyéből KITAIBEL közli Hluboka és Szerednye mellől (Additamenta 74. old.). Mind a két hely a Szinatora-Polyána hegyszakasznak az Alfölddel érintkező dombjai közt fekszik. Zemplén megyében Zámutó mellett HAZSLINSZKY szedte (Északmagyarország vir. 246. old.). Ezek mind megbizható adatok, de egyszersmind a PAX-féle elmélet szerint a *Telekia* legnyugatibb előőrsei.

SAGORSKI és SCHNEIDER azonban Szepes megyéből is közlik a *Telekia* előfordulását (Fl. d. Centralkarpaten I. p. 184), amely adatot valósziníileg SCHERFFEL AURÉL felkai gyógyszerésztől vették át (Magyarország Kárpát-Egyesület évkönyvének VI. köt. pag. 262.), aki a *Telekia*-t valóban Béla és Busóc között gyüjtötte 1872-ben augusztus 18-án; az eredeti példányt a Felkai Tátra Muzeum őrzi.

Hogy megtudjam, vajjon a *Telekia* ezen a helyen, vagy Szepesmegye más helyén meg van-e még, levelet intéztem Szepesmegye egyik kiváló ismerőjéhez, NYÁRÁDY E. GYULA úrhoz, aki levélben a következőkről értesített: «Én augusztus elején (egy pár év előtt) felkerestem a lelőhelyet és alapos keresésem dacára nyomát sem találtam a *Telekia*-nak, pedig ott az orographiai helyzet oly egyszerű, hogy lehetetlen meg nem találni. Béla és Busóc községek 3·5 km.-re feküsznek egymástól (Késmárk közelében) s e távolság közepe táján metszi az utat a Tiefenseifen Graben nevű vízerecske, melynek mentén, az út jobb és balfelén is, sok fűzbokor van. Másutt az út mentén csak szántók vannak, csupasz a hely s így ott sehol sem teremhet. A Tiefenseifen Graben-ben azonban hiába tettem tűvé mindent, nem találtam meg».

E szerint tehát erről a helyről a *Telekia* kipusztult s így a *Telekia* eme szepesmegyei adatát törülni kell az irodalomból. Ha azonban Béla és Busóc között más füzes nincs, mint a községektől e másfél km.-nyire fekvő Tiefenseifen Gr. füzese, úgy SCHERFFEL csak ezen a helyen szedhette. Ez a távolság már olyan tekintélyes, hogy megokadatoltnak tartom azt a nézetet, hogy e helyen vadon termett a *Telekia*. Sőt hiszem, hogy Szepesmegye más helyéről is elő fog kerülni, s csak ritkasága s — amint Liptó megyében tapasztaltam — elszigeteltsége miatt kerülte ki a botanikusok figyelmét.

Liptómegyéből legelőször BORBÁS említi a *Telekia*-t. (A Tátrahegység nemzeti és növényzeti alapon. A budapesti V. ker. állami főreál isk. 1897/98. évi értesítője 21. old.) Fenyőházáról; a Veterna Hola-ról írott cikkében (Földrajzi Közlemények 1900 évi kötet 269. old.) általánosságban említi Liptó és Nyitramegyéből. Hogy vajjon Nyitramegyében ő vagy más szedte-e, azt a rendelkezésemre álló irodalmi adatokból nem tudtam megállapitani s herbariumában most még nem lehet utána nézni. BORBÁS herbariumának rendezése után, esetleg még nyugatabbra, Nyitrában

kell majd megállapítani a *Telekia* előfordulásának legnyugatibb határát. Borbás azonban nem állítja biztosan, hogy a *Telekia* Fenyőházán vadon terem, amennyiben a Balaton Edényes növényzete című munkájának 225. old. azt mondja: «Hazánk délkeleti hegyes-völgyes tájainak szép *Telekia*-ja ma már — talán inkább szél útján — a Kárpátok nyugati völgyeibe (Fenyőháza, Nyitramegyébe) is megfészkelődött». Borbás-nak tehát az a véleménye, hogy a *Telekia* a szél útján került a Nagy-Fátrába.

Ugyancsak Fenyőháza mellett a Lubochnai-völgyben szedte (Pax: Grundzüge der Pflanzenverbreitung in den Karpaten II. Band p. 152.) Pax is. Pax az idézett munkájában annak a sejtésének ad kifejezést, hogy a *Telekia*-t a Lubochnai-völgybe az esetleg a Vág-völgyében letelepedett erdélyi románok hurcolták volna be, amikor valamikor régesrégen a Kárpátok mentén Morvaországig vándoroltak. Ezen állítását azzal bizonyítja, hogy a tót és román nyelvben az állattenyésztésre vonatkozó, egyes helységek és hegységek megnevezésére használt szavak közösek és őseredetüket a román nyelvben kell keresnünk. A második érvelő bizonyítéka pedig az, hogy Dr. G. Weigand, a román nép kiváló ismerője Rózsahegy környékén a parasztok között román typusokat látott volna. Pax-nak mind a két bizonyítéka jóhiszemű tévedésen alapszik. Tudtommal románok észak-felé csak Máramarosmegyében laknak. Beregben — pedig annak minden részét ismerem — románokat már sehol sem láttam. A többi északi és nyugati megyében a lakosság zömét már a ruthén, majd a tót nép alkotja. Liptóban sem a hagyományokból, sem pedig a történeti feljegyzésekből meg nem állapítható, hogy e helyen valaha románok telepedtek volna le. Pax ezeket a szavakat tartja őseredetű román szavaknak: Magura, Grunj (rum. grŭiŭ), Djel (rum. Deal). Minčol (rum. Menčel = Munčel). Ezek a szavak épenséggel nem román eredetűek, hanem typikus ős-szláv szavak. Magura = erdős hegy, grunj = erdei rét. Djel = választó-hegy = határhegy és származik ebből az igéből deliť (olv. djelity) = szétválasztani. Ezekkel a szavakkal legföljebb azt lehet bizonyítani, hogy a román nyelvben sok eredeti szláv szó van, de semmi esetre nem bizonyítja azt, hogy a Vág völgyében románok telepedtek volna le. Ami pedig Dr. G. Weigand állítását illeti, hogy Rózsahegy körül román typusokat látott, az hihető is, mert a felvidéken pld. Turóczmegyében is többször láthatni román typusokat, csakhogy azok nem letelepült lakói vidékünknek, hanem Mármaros megyéből a nyári famunka elvégzésére felfogadott famunkások. Ha tehát Weigand román typusokat látott, úgy azok valószinűleg ezek a mármarosi famunkások voltak. De alig valószinű, hogy ezek a famunkások hurcolták volna be a Lubochnaivölgybe a *Telekia*-t, mert rendesen május hónap végén érkeznek meg vidékünkre. Azonban Pax sem tartja a lubochnói *Telekia*-ra vonatkozó állításait absolut értékűeknek, ami kitünik fent idézett

munkájának II. köt. 33. lapján írt következő mondatából: «Ob *Telekia speciosa* im Lubochnatale bei Fenyőháza wirklich ursprünglich wild wächst, wie es jetzt fast den Anschein hat, wird später noch zu erörtern sein.»

Hogy a kérdést eldöntsük, 1912 július hó folyamán HULJÁK JÁNOS barátommal együtt a Lubochnai-völgyön keresztül a Klakot másztuk meg. Fenyőházától kb. 2 –3 km.-nyi távolságban akadtunk rá legelőször a *Telekia*-ra, s a völgyben a Lubochna-patak jobb partján elterülő hegyoldalon még két helyen is rábukkantunk. A völgyben növő *Telekia*-k, ha eredetileg nem vadon teremnek, csak a telepről szökhettek ki. De ha tekintetbe vesszük a teleptől való nagy távolságot, úgy ez a vélemény alig állja meg a helyét. De egészen biztosnak vehetjük, hogy a *Telekia* nem termett a völgyben abban az időben, amikor WAHLENBERG (1813.) a Lubochnói-völgyön keresztül a Klakra ment, és lehetetlenségnek tartom, hogy oly élesszemű botanikus, mint WAHLENBERG, ezt a feltünő, szép növényt észre nem vette volna.

A völgyön fölfelé haladva, körülbelül 12 km.-re Fenyőházától a Klak patakocska ömlik a Lubochnói patakba. A Klak-patakocska a Nagy-Fátra Klak nevű csúcsa alatt ered. Eme patakocska mentén haladtunk fel a Klakra. A patak mentén körülbelül másfél km.-nyire egy kis erdei tisztásra érkeztünk s a legnagyobb meglepetésünkre a füves térségen, bokrok között nagy tömegben megtaláltuk a *Telekia*-t. A helyzet oly természetes, hogy nincs ok kételkedni abban, hogy itt a *Telekia* őseredetü s az idehurcolására gondolni sem lehet. A telepről ide ki nem szökhetett, mert a katonai térképről megállapítottam, hogy ez a hely a teleptől 13·59 km.-nyire feszik mélyen bent az erdőben. Az is igen valószinű, hogy a környéken lakó nép tisztán kedvtelésből oda ki nem ültette. Igaz ugyan, hogy a felvidékünkre Erdélyből többször szállítanak fel juhnyájakat, de a Klak egész területén soha sem voltak legelők, hanem minden famentes része rét, s így az állatok sem hurcolhatták ide. Biztos, hogy a mármarosi famunkások révén sem került ide, mert a Klak oldalán vágások nincsenek. Végül még az a kérdés merülhet fel, hogy miért nem gyűjtötte a Klak alatt WAHLENBERG és WÁGNER JÁNOS? WÁGNER J. barátom értesített levélben, hogy a Klakra a turóczi oldalról ment fel, s a Klak-patak mentén és a Lubochnai-völgyben nem járt soha s így nem is gyűjthette a *Telekia*-t. Igen valószinűnek tartom, hogy WAHLENBERG sem ment fel a Klakra a Klak-patak mentén. Ugyanis WAHLENBERG előtt a vidék ismeretlen lévén, kalauzzal mehetett fel a Klakra. A kalauz pedig ismerte a Klakra vezető utakat, s így valószinűnek tartom, hogy nem a legfárasztóbb úton vezette fel a Klakra. Ez az út pedig, amelyen mi mentünk fel, igen fárasztó, különösen az utolsó szakasza, amelyen úgyszólván négykézláb kell az embernek felkapaszkodnia.

Ez a felfedezésünk most már némi utbaigazítást nyújt arra nézve is, hogy honnan került a *Telekia* a Lubochnai-völgybe? Véleményem szerint a Nagy-Fátrában a *Telekia* eredeti termőhelyének a Klak alatti helyet kell tekintenünk s erről a helyről került le a Klak-patak vizével a Lubochnói-völgybe. A völgyből időközben el is tünhetik a *Telekia*, amennyiben közvetlenül a patak mentén terem. A hirtelen hóolvadások alkalmából annyira megáradhat a sebes folyású patak, hogy a part körüli földrészeket szétrombolja s a *Telekia*-t is kiirthatja. Ilyen esetet tapasztaltam a liptómegyei Bansko-völgyben is. 1910 augusztus havában e völgy mentén mentem fel a Prassivára. Közvetlenül Luzsna mellett c. 600 m. magasságban seregesen termett a különben csak a havasokon növő *Sedum atratum*, mely a Bansko-patak eredete körül c. 1500 m. magasságban nő. Luzsna mellé tehát csak e patak vizével kerülhetett. 1912-ben ismét kerestem e helyen a *Sedum atratum*-ot, de sehol sem találtam meg, mert a patak megáradt vize teljesen felszántotta a területet. Igy 1813 előtt is kiirthatta a Lubochnó-patak megáradt vize a *Telekia*-t, s azért nem találta a WAHLENBERG a Lubochnai-völgyben. Ezek alapján a *Telekia speciosa* előfordulásának legnyugatibb határául a Lubochnai-völgyet és a Klak-csúcsot (a Nagy-Fátrában) állapíthatjuk meg.

Matricaria discoidea DC. A vasúti állomás körül, Ruttkán.

Chrysanthemum subcorymbosum SCHUR. A Krizsna és Ploska rétjein c. 1300 m. magasságban.

Senecio barbareaefolius KROCK. Nedves réteken, Dubovó körül.

Carlina longifolia REICHB. A Zsarnovicza-völgyben. *f. brevibracteata* ANDRAE. A Várhegy déli oldalán, Znióváralja mellett; a Tlszta nyugati oldalán és a Raksai-völgyben.

Carduus Personata (L.) JACQU. A Béli-patak mentén a Kriván-Fátrában.

Carduus sublobulatus BORB. A Lubochnai-völgyben.

Cirsium palustre (L.) SCOP. *(fl. alb.)* Dubovó mellett.

Cirsium erucagineum D. C. *(oleraceum × rivulare)* A patak mentén, a Gagyeri-völgyben.

Saussurea discolor DC. A Csernikamennek a Ploska-felé néző mészszikláin seregesen.

Picris Tatrae BORB. Cserjés, füves helyeken a Ploska havas alatt.

Hypochaeris carpatica PAX. A Krizsnán, ahol PAX először gyűjtötte, szedtem foltoslevelű és elágazó alakjait is. Előfordul még igen gyéren a Pustalovča-havason is.

Hypochaeris uniflora VILL. A Klakon, a Nagy-Fátrában.

Crepis alpestris (JACQN.) A Szokol-sziklához vezető hegygerinczen seregesen, a Tlsztán, a Klakon, a Nagy-Tátrában.

Crepis mollis JACQU. A Nagy-Fátrában: a Klakon, Krizsnán, Ploskán és a Pustalovča-havason; a Kriván-Fátrában: a Suchyn.

Crepis capillaris (L.) WALLR. Tarlókon Dubovó mellett.

Der Verf. zählt in diesem Artikel die wichtigsten Funde auf, die er um seinen Wohnort Stubnyafürdö, insbesondere aber in der grossen Fátra gemacht hat. Hervorzuheben ist die Entdeckung eines neuen Standortes von *Trichophorum oliganthum* (C. A. Mey) Fritsch im Sumpfe Nedozor im Raksa-er Tale; von *Cytisius serotinus* Kit. auf dem Berg Sokol im Blatnica-er Tale, ferner von *Telekia speciosa* nicht nur bei Fenyőháza, von wo sie schon bekannt war, wo jedoch ihr spontanes Vorkommen etwas zweifelhaft war, sondern auch auf dem Berg Klak, wo sie sicher wild wächst.

Der Verf. weist auch auf Grund eines Gutachtens Dr. S. Jávorka's nach, daß von Tuzson *Daphne Verloti* G. G. resp. *D. Cneorum B. Verloti* irrtümlicher Weise aus dem Turóczer Comitate angegeben wird. Es handelt sich nämlich nur um eine schlankere Form von *D. Cneorum* mit schmäleren, kurz zugespitzten Blättern, welche aber in der Form der Corollenabschnitte von der echten *D. Verloti* abweicht und sicher zu *D. Cneorum* zu zählen ist, ebenso wie die übrigen von Tuzson als *f. arbusculoides*, *f. dilatata* u. *f. oblonga* unterschiedenen Formen, von welchen einzelne von Tuzson selbst bestimmte Exemplare (im Herb. des ungar. National-Museums) von einander nicht zu unterscheiden sind.
